

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Tre opbyggelige Taler, 1844

Citation: Kierkegaard, Søren: "Tre opbyggelige Taler, 1844", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 5*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Jette Knudsen; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1998 , s. 1. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-3t44-txt-shoot-id4581bc70-077c-46a3-942d-10397b9c7c2d.pdf> (tilgået 01. august 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 5

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Tænk paa din Skaber i din Ungdom

Prædikerens XII, 1

Der gives en Sandhed, hvis Storhed, hvis Ophøiethed man pleier at prise ved beundrende at udsige om den, at den er *ligegyldig*, lige gyldig, hvad enten Nogen antager den eller ikke; ligegyldig ved den Enkeltes særlige Tilstand, om han er ung eller gammel, glad eller bedrøvet; ligegyldig ved sit Forhold til ham, om den gavner ham eller skader ham, om den afholder ham fra Andet eller forhjælper ham til det; lige gyldig, om han bifalder den af sin ganske Sjel eller kold og følesløs bekjender den, om han lader sit Liv for den, eller benytter den i slet Vinding; ligegyldig ved, om han har udfundet den, eller han blot eftersiger det Lærte. Og kun Dens Forstaaelse var den sande, Dens Beundring den berettigede, der fattede, at denne Ligegyldighed var det Store, og lod sig danne i Overeensstemmelse med den til Ligegyldighed mod, hvad der angik ham selv eller noget Menneske som Menneske eller særligen som Menneske. Der gives en anden Art Sandhed, eller om dette er beskednere, en anden Art af Sandheder, hvilke man kunde kalde de *bekymrede*. Deres Liv er ikke i det Ophøiede, allerede af den Grund, at de ligesom beskæmmede ere sig selv bevidste ikke at passe ganske i Almindelighed ved alle Leiligheder, men kun særligen ved enkelte. De ere ikke ligegyldige ved den Enkeltes særlige Tilstand, om han er ung eller gammel, glad eller bedrøvet; thi dette afgjør for dem, om de skulle være Sandheder for ham. De slippe ei heller strax den Enkelte og opgive ham; men vedblive at bekymre sig om ham, indtil han selv løsriver sig ganske, og end ikke dette er dem ligegyldigt, skjøndt han dog ikke formaaer at gjøre dem tvivlsomme om sig selv. En saadan Sandhed er ikke ligegyldig ved, hvorledes den Enkelte annammer den, om han tilegner sig den af ganske Hjerter, eller den vorder ham et Mundsveir, thi netop denne Forskjellighed viser jo, at den er nidkjær paa sig selv; ikke ligegyldig ved, om Sandheden vorder ham til Velsignelse eller til Fortabelse, thi denne modsatte Afgjørelse vidner jo netop mod den lige Gyldighed; om han i Oprigtighed fortrøster sig til den, eller vil bedrage Andre, selv bedraget, thi denne hævnende Vrede viser jo netop, at den ikke er ligegyldig. En saadan bekymret Sandhed er ikke ligegyldig ved, hvo der haver fremsat den, tvertimod vedbliver han bestandigen at være tilstede i den, for igjen at bekymre sig om den Enkelte.

En saadan bekymret Sandhed er hiint prøvede, i Aarhundreder gjentagne Ord, hvilket vi have forelæst. Og dersom du kunde høre Dens Stemme, der haver sagt det, da vilde Du forvise Dig om, hvor bevæget han selv var; og dersom Du kunde see hans Skikkelse, og Du selv var et ungt Menneske, da vilde Du vel gribes af den Deeltagelse, med hvilken han bekymrede sig om Dig, medens han jo dog nærmest kun vilde vække Dig til Bekymring om Dig selv. Hvo er da denne Mand, der haver sagt det? Vi vide det ikke; men dersom Du er ung, om Du end stod Thronen nærmest, og Dine Tanker vare saadanne, som Herredømmets Forventning kunne indgive dem, da er det fortalt, at ogsaa han bar det kongelige Purpur, om han end meente, at uagtet alt Dette er dog Tanken om Skaberen Ungdommens bedste Tanke. Og dersom Du er ung, om Dit Liv end var i Ringhed, og ingen glimrende Udsigt fristede, da haver Du hans kongelige Ord for, at uagtet dette er dog Tanken om Skaberen Ungdommens skjønneste Herlighed. See, derfor er denne Fortælling, at en Konge haver sagt Ordet, ligesom et fromt Ønske, der vil forlige det Forskjelligste i eenfoldig Forstaaelse af det Samme derved, at Ordet selv paa forskjellig Maade bekymrer sig om det Forskjellige. Thi naar Den, der er kongebaaren og engang skal styre Riger og Lande, i Armodens Hytte seer paa Væggen et Billede, som dette nu kan være efter fattig Leilighed, et Billede, hvis Mangelfuldhed næsten afløkker ham et Smil, og han træder nærmere til og læser hiint Ord som Billedets Indskrift, da taler Prædikerens til ham, men Prædikerens var jo en Konge. Og naar Armodens Søn staaer undrende i Palladset, naar uforklarede Tanker vaagne i hans Sjel, naar han studsende seer den kongelige Majestæt, da taler Prædikerens til ham, og Prædikerens var jo en Konge; da vender han forligt hjem til sin ringe Bolig og til sit fattige Billede paa Væggen.

Er Forliget da ikke indgaaet; eller vil Du tage Nøisomhedens Skin for at søge utidig Trætte, at Du ikke begjærer Kongers Pragt; – men heller ei kan nøies med at tænke paa Din Skaber! Som var hiin selvgjorte Nøisomhed ikke en vilkaarlig Fortjeneste, af hvilken man ikke tør rose sig, ja, hvad værre er, et Tegn paa Din Elendighed, der kun vidner mod Dig! Vel er der nemlig Intet i den vide Verden, der formaaer, ligesaa lidet som den ganske Verden formaaer at give et Menneske Vederlag for den Skade, han tog paa sin Sjel, hvis han opgav Tanken om Gud; men Den, der, forblendet som han var, fordrede det Høieste, han lod dog forstaae, at han i en vis ufuldkommen Forstand fattede Dets Betydning, han opgav. – Eller det var maaskee anderledes med Dig; Du var maaskee uvillig til at samtykke i Forliget, netop fordi det var en Konge, der havde sagt Ordet; og »en Konge faaer jo Alt, hvad han peger paa; naar han da har fulgt Lystens Vink indtil Nydelsens yderste Grændse, hvad Under, at hans Livsbetragtning pludseligen forvandler sig for ham.« Ordet var da vel betydningsfuldt, men Formaningens ikke til at annamme; fordi Ordet vel var bekymret, men ikke bekymret om nogen Enkelt, vel var et Bekymringens Ord, vel var forsonet med Livet, forsaavidt det var formildet i

Sorg, men dog kun et Suk fra Veemodets Indelukke, et Suk i den Stund, da den trættede Sjel byder Verden Farvel, men dog kun en Boble, der brister, hvor dybt nede fra den end stiger op. Thi saaledes gives der en Viisdom, der næsten vælger Sindssvaghedens Skjul og i Menneskenes Øine ved sin underlige Bevægethed gjør Fyldest for Alt; men Sukket selv og Udbruddet og Rørelsen angaaer Ingen, Ingen i den ganske Verden, end ikke Den, fra hvis Hjerte Sukket lyder. Et saadant kort Ord, i hvilket Hjertet vil briste, et saadant Hjertesprog, ikke fyndigt som Tankens Sprog men skjelvende i Stemning, høres vel stundom i Verden. Det vil ikke være Lys paa Nogens Sti; thi Solen vil lyse paa Menneskets Vei om Dagen, og Maanen vil skinne for ham i Natten, men Lygtemanden i Nattetaagen vil ikke lyse, end ikke for sig selv. Naar et Menneskes Liv lakker mod Aften, naar han mødig og tankefuld omgaaes Døden som sin eneste Fortrolige, naar Aanden har tabt Kraft til i Alvor at opgjøre Regnskabet, og Døden er bleven Trøsteren, naar Villien og Forsættet Intet begjære mere, men Tanken ubestemt famler sig for i det Oplevede, medens Glemselen som en travl Svend arbejder aarle og silde i Trøsterens Tjeneste, – og nu Ungdommen gaaer Sjælen forbi som en Drøm, da siger et saadant Menneske for sig selv, idet Sindet dvæler ved Livets skjønneste Betydning, som denne engang vedgik ham: Held den, der gjorde det! Men dersom der stod hos ham et ungt Menneske, paa hvem Livet endnu havde hele sit Krav, da vilde han ikke tale saaledes. Kun naar han sidder ene, hensjunken som en Ruin, fortabende sig i Veemod, kun da siger han det, ikke til noget Menneske, ikke til sin egen Sjel, men siger det hen for sig: Held den, der gjorde det. Og ligesom den Lægekyndige veed, at der er et Træk i Ansigtet, hvilket er Dødens, saaledes veed den Sjelekyndige, at dette Udbrud betyder, at Aanden vil til at udslukkes. Udbruddet kan vel have sin Betydning, men Formaningens Kraft vil man forgjæves søge i det, fordi Troen ikke er i det, Troen paa selv at have fuldkommet det Gode, eller paa, at det skal lykkes en Anden. Og den, der begjerligen hører efter et saadant Ord, han er selv som oftest i en lignende Tilstand, eller dog i en sørgelig anet Forstaaelse med, at noget Lignende vil times ham, og derfor finde de begge Lise og Lindring ved at daane i denne Afmagt, hvor Formaningen ikke forstyrrer dem, men hvor Formaningens Velsignelse heller ei kommer over dem. – »Det er Altsammen Forfængelighed og ond Møie,« siger Prædikerens, og et saadant Ord tykkes Letsindigheden et sindrigt Legetøi, Tankeløsheden en opgiven Gaade og Tungsindigheden en Bedøvelsens Drik, der gjør det Sidste værre end det Første. Saaledes har Prædikerens sagt mangt et Ord, som det altid kan være gavnligt, at han haver sagt, hvis det kunde hjælpe Nogen til at spare sig selv for at gjøre den samme Erfaring, eller dog idetmindste hjælpe ham til at forsage den forfængelige Higen, der vil være sindrigere og sindrigere; men er hiint forelæste Ord et saadant, og mon ikke Prædikerens har sagt alt det Foregaaende for dette ene og eet lignende Ords Skyld, og mon han ikke gjerne opgav at have sagt alt det Andet, hvis blot Nogen tog efter dette Ord? Vel siger nemlig Prædikerens, at »ogsaa Barndom og Ungdom er Forfængelighed« (XI, 10), og at forsaavidt selv at have gjort, hvad han opfordrer til, »at have ladet sit Hjerte være vel tilmode i Ungdommens Dage, at have vandret paa Hjertets Vei og efter Øinens Syn« (XI, 9), er Forfængelighed; men har Prædikerens nogensinde sagt, at det at tænke paa sin Skaber i Ungdommen er ond Møie, eller det at have tænkt paa ham i Ungdommen ogsaa engang skulde vise sig at være Forfængelighed? Har han blandet Talen derom ind mellem det Øvrige, eller er den Maade, paa hvilken han siger dette, ikke himmelvidt forskjellig fra den Maade, paa hvilken han siger det Øvrige? Har han ikke netop opløst Alt i Forfængelighed, for at hiin Tankes evige og salige Betydning ret maatte vise sig, at den maatte binde den vildfarende Sjel i Lydighed under Formaningen? Han siger ikke som ellers: saa glæd Dig i Din Ungdom, saa bortfjern Sorgen, hvor Udtrykket selv, ved ligegyldigen at henkaste det Sagte, antyder, at det er det Ligegyldige, hvorom han taler. Han har udeladt dette lille henkastende Ord, og idet Talen om det Forfængelige farer hen, og ligesom vil rive Alt hen i Forfængelighed, da staaer Prædikerens op til at byde over Forvirringen, at den ikke kommer videre end til sin Grændse, til at standse Forfængeligheden ved Formaningens bestemte Udtryk: Tænk *derfor* paa Din Skaber. Hans Tale er ikke som var denne Tanke kun en Ungdommens Tanke, der dog engang maatte blive en forbigangen, han taler ikke om den som om det Forbigangne, der engang har havt Betydning; ikke som om noget Forbigangent, hvorom det var ønskeligt, at det engang havde havt Betydning, nei Ungdommens Betydning er netop denne Tankes Betydning, og netop ved denne Tanke skal Ungdommen sikkres mod at være Forfængelighed, sikkres mod engang at synes Forfængelighed. Han taler ikke som den der ønsker, ikke som den der længes, ikke som den der daaner, men med Overbeviisningens Magt, med Erfaringens Myndighed, med den fuldvisse Indsigts Tilforladelighed, med Frimodighedens glade Tillid, med Alvorens Fynd, med Formaningens Bekymring taler han til den Unge. Han taler ikke ubestemt om Ungdom i Almindelighed, men som den Enkelte dog vel forstaaer ikke i Almindelighed, at han er ung, thi en saadan Forstaaen tilhører netop en senere Alder, men forstaaer det for sit Vedkommende, saa er det netop ogsaa paa denne Maade, at Prædikerens vil have Formaningen forstaaet. Thi dette er det Bekymrede i Formaningen, at om den end kan gjentages atter og atter og angaae Utallige, hver Gang den taler til den Enkelte, da er det som talte den til ham alene, som var den bleven til alene for hans Skyld, som var den ubekymret om hele den øvrige Verden, men desto mere bekymret om ham, ja saaledes bekymret, som gjorde han en Velgjerning, hvis han modtog den. Saaledes lyder Ordet, og om Du end letsindigt eller tungsindigt vilde forsøge at bedaare Prædikerens, at fraliste ham Formaningen, hvilket jo dog var sørgeligt, Du skal ikke formaae det, Prædikerens har ingen Tvetydighed forskyldt.

Saaledes taler Prædikerens formanende, og dersom Du er ung, om Du end tidligen indviedes i den megen Viisdom, han taler dog til Dig; og dersom Du er ung, om Du var eenfoldigere, Du skal dog ikke staae tryglende ved hiin Viisdoms Dør, thi Prædikerens Bekymring er ogsaa til Dig, og han siger ikke blot, at Du kan tænke paa Din Skaber, men han formaner Dig dertil; og dersom Du er ung, om Du er glad, om Du er

bedrøvet, om Du er sorgløs, om Du er mismodig, i hvo Du end er, det er dog Dig, netop Dig han taler til, Dig paa hvem Formaningen passer, som ogsaa Grunden til Formaningen: »førend de onde Dage komme, og Aarene nærme sig, om hvilke Du skal sige, de behage mig ikke.« Derfor har han i det Foregaaende søgt at jage Sjelen op af Trygheden til at see Livets Forfængelighed, forhindret den i »at troe letsindigen« (1 Cor. XV, 2), thi ellers vilde hans Formaning, hvor velmeent den end er, altid blive en Forfængelighed, eller rettere en alvorlig Sag, der altid blev tagen forfængelig. Ungdommen tænker nemlig ikke paa de onde Dage, og forstaaer ikke hvad det vil sige, »at Røsten i Møllen bliver svag og alle Sangens Døttre matte« (XII, 4), og forhindrer sig selv i at gjøre, hvad den fortrinsviis for nogen anden Alder forstaaer; og naar de onde Dage komme, og Røsten i Møllen bliver svag og alle Sangens Døttre ere matte, da har man ikke tænkt i sin Ungdom paa Skaberen, og har ikke blot tabt Ungdommen, men Forstanden paa Ungdommens Tanke om Skaberen.

Saaledes henvender Prædikerens sig formanende til den Unge; men den, der vil tale om hiint forelæste Ord, han beflitter sig jo ikke blot paa, at den i Ordet indeholdte Tanke vorder tydelig i Talen, men at Talen selv vorder tydelig; thi »om Basunen giver en utydelig Lyd, hvo vilde da berede sig til Krig« (1 Cor. XIV, 8). Men dette at Talen er tydelig, hvad er dette Andet, end at den dog angaaer Nogen, at den dog taler noget Menneske til Opbyggelse. Nu er det vel saaledes, at Formaningens bekymrede Sandhed netop henvender sig til den Enkelte i en særlig Livets Omstændighed; men Talen om den maa dog vel vogte sig for ikke at betinge Opbyggelsen ved det Tilfældige, vel vogte sig for ikke misundelig paa Tilfældigheden at komme i Strid og Modsigelse med hvad der ellers er opbyggeligt; thi da er Opbyggelsen usand og kun en usund Forlystelse ved et Fortrin eller et misforstaaet Ønske, der daarligen higer derefter. Vilde man saaledes opbygges ved Tanken om Alderdommen, men saa særligen, at Ungdommen ikke kunde opbygges ved den samme Tanke, saa var Opbyggelsen selv usand. Vilde En tale Oldingen til Opbyggelse om, at det nu snart Alt var forbi, da skulde han vel ved denne Tale urolige den Unge, thi hvorledes skulde han ikke vorder mismodig og længe før Tiden keed af et Liv, ved hvis Slutning man sagde, at dette var det Bedste, at Alt snart var forbi. Men en saadan Opbyggelse er et Bedrag, en svigefuld Overenskomst; thi det at være Olding er intet Fortrin, og ligesaa lidet det at være ung. Vil man mene, at Ungdommen er et Fortrin, da forsmaaer man Opbyggelsen, og vil kun høre Ligesindedes, ja Medsammensvornes verdslige Tale om, hvor lysteligt det er at være ung. Vil man mene, at Ungdommen selv i Henseende til Tanken om Skaberen har en afgjort Beleilighed, hvilken aldrig senere lader sig gjenkjøbe: hvo turde tale med sig selv om denne Sag, hvo turde tale til en Anden derom af Frygt for, at det skulde være for sildigt, af Frygt for, at Opbyggelsens Tanke skulde forvandle sig til Forfærdelsens. Men saaledes er det ikke. Naar derfor den hellige Skrift gjør dette til Betingelsen for at indgaae i Himmeriges Rige, at et Menneske bliver Barn paa ny, da er denne Tale netop opbyggelig fordi den henvender sig til ethvert Menneske, medens den, anderledes forstaaet, vel var den daarlige og trøstesløseste Tale, der er hørt i Verden; thi Barnet selv veed jo ikke hvad det er at være Barn. Hvad der gjelder om Barndommen, det gjelder ogsaa om Ungdommen, kun er der den Forskjel, at, forsaavidt Ungdommen er forbi, kan der ogsaa være tabt og forsømt meget. Saaledes kan vel Talen om Ungdommen volde den Enkelte Bekymring, men hvis Talen vil gjøre ham det umuligt, at ogsaa denne Bekymring kunde vorder ham gavnlige til Beroligelse, vorder en Sorg efter det Forbigangne, der virker til Forbedring, da er Talen ikke opbyggelig, men verdsligsindet, splidagtig og forvirret. Paa den anden Side skal Talen vel ogsaa bevæge en enkelt Ung til at forekomme Forsømmelsens smertelige Efterveer, den skal vel indynde Ungdommens Betydning hos ham, om Talen end, hvad Myndighed angaaer, kun borger sig frem.

Tænk paa Din Skaber i Din Ungdom.

Tænk paa Din Skaber i Din Ungdom; thi i Ungdommen gjør man det naturligt og bedst, og hvis Nogen gennem hele sit øvrige Liv bevarede Ungdommens Tanker, ja da fuldkommede han den gode Gjerning. Denne være vor Lovpriesning af Ungdommen, om den end sjeldnere høres, medens dog Ungdommen ofte nok berømmes. Ja som det skal være skadeligt for det spæde Barn, at Alle skulle have det i Hænde, saa synes den megen Lovpriesning at være bleven fordærlig for Ungdommens Sundhed. Thi naar Trøstesløshedens falske eller uforstandige Venskab fører Ordet, vil den da ikke smitte med sin hidsige Usundhed, vil den ikke bringe en jagende Uro og Higen ind i Ungdommens sorgløse Tryghed? Fordi Trøstesløsheden er misundelig paa Ungdommen, skal man derfor ogsaa gjøre denne misundelig paa sig selv, og raadvild over sig selv? Man tage Ungdommen ligesaa lidet som det spæde Barn for meget i Hænde, men man gjøre derfor heller ei det Modsatte; man gjøre den ikke gammel før Tiden, at den ikke skal tømme den Bitterhed, ei at maatte være ung, naar man er det, og anden Gang tømme den Bitterhed, ei at have maattet være ung, da man var det. Prædikerens er ikke saaledes. Naar Ungdommen er til Fryd og Glæde i Gjestebudshuus, da er Prædikerens ikke en fortvivlet Skikkelse, der vil rive den hen i vild Lidenskab og Nydelse af Øieblikket; ikke et ængstende Gjenfærd, der i Ungdommens Kreds vil glemme sig selv; ikke en Daare, hvis Indbildning er, at han, skjøndt bedaget, dog er ung; men han er heller ei en vranten og fortrædelig Mand, der ikke kan glæde sig med de Glade. Han gaaer med til Glæden, og naar Ungdommen har fornøiet sig ret af Hjertens Grund, har dandset sig træet, ikke for Livet just, thi det bør Ungdommen ikke

gjøre, men for den Aften, da sidder Prædikerens i et Værelse indenfor Dandsesalen, og taler alvorligere. Men Overgangen gjør han ligesaa naturligen som Ungdommen; thi dette formaaer den endnu med Smilet paa Læben og Jubelen i hele Skikkelsen, værdeligen at lytte til Talen om det Høie og Hellige. Saa lad da »Ungdommen bære Krandsen af unge Roser, førend de visne« (Viisdommen II, 8); men Ingen lære den det, lære den at gjøre det »som i Ungdom« (Viisdommen II, 6), og derved bevirke, eller paa nogen anden Maade bevirke, at den »slutter fejl« (Viisdommen II, 1), som var dette det Eneste, den havde at gjøre; thi Tanken om Skaberens er dog Ungdommens skønneste Herlighed, er ogsaa en ung Rose, men den visner ikke.

Og i Ungdommen gjør man det *naturligst*; thi Den tænker jo naturligst, der kan tænke denne Tanke ind med mellem Alt, hvad han ellers tænker; og Den tænker jo naturligst, som ikke selv behøver at forandres for at kunne tænke den, og ikke behøver, at Tanken skal forandres, for at han kan tænke den; fordi han i Tanken finder det Lige i Barnlighed, der gjør Legen til den bedste. Saaledes er hiint Prædikerens Ord allerede et Beviis for, at denne Tanke maa være Ungdommen den naturligste. Havde han ikke talet til Ungdommen, da skulde han maaskee have gjort lange Forberedelser. Han skulde maaskee have beviist, at der er en Gud til; og naar han da havde holdt den Lærende mere beskæftiget end Jøderne i Gosen, for under hans Opsyn at lade ham trælle sig til den Sandhed, da skulde han maaskee ladet forstaae, at han endog kunde bringe det dertil, at Gud blev Skaber. Ja saaledes gaaer det. Naar man bliver ældre, da bliver Alt saa kummerligt. Gud i Himlene maa sidde og vente paa sin Skjæbnens Afgjørelse, om han er til, og endelig bliver han til ved Hjælp af nogle Beviser; Menneskene maa finde dem i at vente indtil Sagen bliver afgjort. Sæt man døde forinden; sæt man, naar Sagen endelig blev afgjort, var afvant med at tænke paa Gud som paa sin Skaber, og Glæden derover var forbi! Saaledes taler Prædikerens ikke, men som et venligt Menneske lægger Barnets lykkelige Fremtid hen paa Vuggen, saaledes giver han Ordet hen, og Ungdommen forstaaer det strax. Den forstaaer strax, at der er en Gud til, thi Guds Huus ligger for den Unge lige ved Siden af hans Faders Gaard, og det falder ham ganske naturligt at være der. Men naar man bliver ældre, da er Veien til Kirke ofte saare lang; naar Veiret er strengt om Vinteren, da er der saa koldt i Kirken; naar Fuglesangen gaaer igjennem Skoven ved Sommers Tid, da ligger Kirken heller ei paa Veien. For Ungdommen boer Gud strax herved; midt i Glæden og i Sorgen hører han Guds Røst, der kalder; hører han den ikke, da savner han den strax, har ikke lært Udflugter, veed ikke at skjule sig – indtil han atter hører den. Naar man bliver ældre, da er der langt til Himlen; og Larmen paa Jorden gjør, at man vanskelig hører Røsten; og hører man den ikke, da gjør Larmen paa Jorden det let, at man ikke savner den. – Ungdommen forstaaer det strax, er dette ikke vidunderligt; men er det, at det er vidunderligt, ikke atter Forklaringen! Der var en Tænker, hvis Ihukommelse er Beundring, han meente, at Underet var en Eiendommelighed for det jødiske Folk, at dette paa en eiendommelig Maade oversprang de mellemliggende Aarsager for at naae til Gud. Men dersom vi ville pege hen paa en Ungdom, der ikke var opvoxet i hiint Folk, mon da ikke atter her Underets Vidunderlighed vilde vise sig; og mon da, hvad der væsentligen tilhører Ungdommen, og hvad der ikke som det Tilfældige tilhører en enkelt Nation, mon Manddommen ganske tør glemme det? Men naar man bliver ældre, da komme de mellemliggende Aarsager; og hvis Nogen ad de mellemliggende Aarsagers lange Vei naaer til Gud, da kan han sige, han kommer langveis fra; hvis han naaer til Gud, thi Mange omkom vel underveis. Er dette de mellemliggende Aarsagers Skyld eller Pillegrimens? – Ungdommen forstaaer strax, at Gud er Skaber, at han har skabt »Himmel og Jord med alt hvad som derudi befindes.« »Alt hvad som derudi befindes« er dette ikke et stort Ord, sømmer det sig for Ungdommen? Hvad har vel den seet, den har jo kun kigget ind i Verden; hvad forstaaer den sig paa Verden i Sammenligning med Den, der omseilede Jorden? Men den forstaaer sig paa Gud, og da han ikke skal være langt borte, saa gjælder det jo for at finde ham, at man ikke søger ham langt borte. Der var en Tænker, som blev Helt i Døden, han haver sagt, at han af et eneste Halmstraa vil bevise Guds Tilværelse. Lad Tænkeren beholde Beviset, giv Ungdommen Halmstraaet, den kan – ikke bevise; men hvortil behøves det ogsaa, naar man har Halmstraaet og – Gud! Naar man bliver ældre, da kommer Beviset, og Beviset er en fornem Reisende, hvem Alle see med Forundring paa. – Ungdommen forstaaer at Gud har skabt Verden, og dog er det jo sex tusind Aar siden. Men den forstaaer det strax – hvad Under vel; thi hvad er sex tusind Aar for Ungdommen Andet end den Dag igaar. Naar man bliver ældre, da er sex tusind Aar mange Aar, da mærker man, at det er sex tusind Aar siden, at Verden blev skabt, og ogsaa sex tusind Aar siden at Alt var saare godt.

Men som Ungdommen nu ganske naturligen tænker, at Gud er Skaber, saa tænker den ligesaa naturligt, hvad deraf følger; og da den ikke behøver at spilde nogen Tid paa at udgrunde det Første, kan den strax begynde paa det Sidste. Men hvad følger nu deraf? Ja naar man bliver ældre og meget forstandig, saa følger deraf yderst besynderlige Ting; saa gaaer man ud over en tidligere Tænker, nævner sig efter en senere, eller giver Andre Navn, og gjør andet Deslige som hverken vedkommer Gud eller En selv, men kun Verdens Dom. Ungdommen derimod er med det Første allerede begyndt paa det Sidste; thi hvad følger vel videre af Hiint, end hvad der ligger saa nær, at det end ikke synes at følge deraf, langt mindre at følge videre deraf; og hvad er dette Andet, end, at Taksigelsen er stille i Ydmyghed, at Tilliden hviler i barnlig Fortrolighed, at Smerten over Samdrægtighedens Forstyrrelse er saa dyb, at Freden ikke længe kan udeblive, Bekymringen saa barnlig, at Ungdommen ikke behøver at gaae langt for atter at leve, røres og være i Gud.

Og i Ungdommen gjør man det *bedst*; thi Den tænker jo en Tanke bedst, der altid har den ved Haanden og dog gjemmer den dybest; Den, der ikke skal søge mellem mange Ting for at finde den, ikke søge afsides for

at finde den.

Ungdommen har ikke mange Tanker, men deraf følger jo kun, at den bedre kan gjemme den ene, om den end altid bruger den. Naar man bliver ældre, da faaer man mange Tanker; og naar da en af dem kommer bort, da gjør man ligesom hiin Qvinde, man tænder Lyset og gaaer og leder om den, og imidlertid lader man de 99 andre skjøtte sig selv. Eller det synes En, at en Tanke var bortkommen, og man spilder sin Tid paa at lede efter den, thi det var en Skuffelse. Sligt kan ikke hænde Ungdommen; thi naar man kun har een Tanke, hvor skulde den kunne komme bort! Naar man har mange Tanker, da er man som Den, der haver mange Klæder at iføre sig. Snart tager man een Klædning paa, snart en anden. Men Ungdommen har een Tanke, der altid klæder den lige godt, og den spilder ikke Tid paa at vælge. Paa den anden Side, det Sted, hvor den Ældre gemmer sine Tanker, det samme Sted har jo ogsaa Ungdommen, og Rummet neppe mindre; men naar man kun har een Tanke, da kan den faae et rigtig godt Sted og en rigelig Plads. – Ungdommen seer ikke mange Mennesker, men deraf følger jo ikke, at den ei af ganske Hjerter kan hænge fast ved Mennesket og det Menneskelige. Der var en hedensk Viis, spottet af Mængden meente han at spotte de Andre; han gik med sin Lygte om Dagen for at søge *Mennesket*. Man skulde ikke spotte ham; thi Den, der ikke som ung fandt *Mennesket*, han kan vel behøve Lygten. Naar man bliver ældre, da seer man mange Mennesker, skilles og mødes, men dersom man ikke fra Ungdommen af har *Mennesket*, hvad finder man da, og Den, der finder det, hvad finder han Andet end Præsten og Skolemesteren, den Jævnlige og alt det Andet, han saa godt kjender hjemme fra; og hvad finder han, som erstatter det Bedste, han lidt efter lidt taber. Saaledes ogsaa med Tanken om Gud. Naar den Ældre finder denne Tanke igjen, hvad finder han dog Andet, end hvad han fandt i sin Ungdom! I Ungdommen tænkte han den, og den første Gang var det, som havde han allerede tænkt den en Evighed. Med en saadan Uforglemmelighed tænke Aarene den vanskeligere. Naar man er Ældre, da har denne Tanke ofte kun sin Tid, og det maa nu saa være. Andre Tanker have deres Tid, Alt bliver udstykket; og om man end ellers lever i Overflod, i Henseende til denne Tanke lever man ofte knapt nok. Men Ungdommen er Overflødhedens Tid. Naar man bliver Ældre, da voxer man ikke mere, men Ungdommen er Væxtens Tid, og den voxer sammen med sin eneste Tanke, som de Elskende der opvoxede tilsammen. Naar man bliver Ældre, da efterseer man saa ofte sine Tanker og sinker sig selv. Thi man voxer bedst i Forborgenhed, og et Menneske voxer dog aldrig, legemlig talt, saa meget som de ni Maaneder, da han ligger i Modersliv, og, aandelig talt, aldrig saa meget som i Ungdommens skjulte Liv, naar han voxer en guddommelig Væxt. Jo ældre man bliver, jo vidtløftigere bliver Regnskabet, og dog er hiin Tanke paa Skaberen, den er, hvad Barndommens Skolemester talte saa meget om, den er Menten, og glemmer man nogetsteds Menten, da regner man feil overalt.

Saa lad da Barndommen beholde Englene, der altid see Guds Aasyn; men Ungdommen skjænke Du, o Gud, en venlig Omsorg, der forhindrer den fra at tabe det Bedste. Vee Den, der besviger Enker og Faderløse, men vee ogsaa Den, der besviger Ungdommen for denne Tanke, om han end gav den alt Andet! Vee Den, der flytter Armodens Grændseskjel, vee Den, der flytter Ungdommens!

Tænk paa Din Skaber i Din Ungdom; thi denne Tanke kommer bestandig igjen, og den skal engang senere hjælpe Dig til at tænke naturligt og bedst om Skaberen, hvorledes nu end Hjælpen nærmere maa bestemmes i Forhold til den Enkelte.

Det er tungt, sige Menneskene, at skille dem ad, som inderligen ere forenede; men hvor langt tungere er det dog ikke, naar de saa skilles ad: Ungdommens Tanke om Skaberen og Skaberen. Denne Bekymring taler det menneskelige Sprog kun lidet om, thi saaledes er ikke blot deres Tale, men næsten Sproget selvkjærligt, det taler kun om deres Anliggender, lidet om Guds, hvis Bekymring Adskillelsen er.

Men hvad er det da, der skiller dem ad? M. T., skulde Du ikke selv vide, hvad det var, der skilte Dig, og skulde ikke saaledes den Enkelte vide, hvad det var der skilte ham fra Gud, om det Adskillende end hos den Forskjellige var høist forskjelligt! Maaskee var det Alderen, der skilte dem ad, at han var bleven gammel, medens Gud altid blev den Samme. At han blev ældre, var jo ikke at dadle, tvertimod er det vel værd at prise, om et Menneske i denne Henseende kjender Tiden og Timen; og Intet er jo modbydeligere end at see den ulykkelige Betler, hvis Øie og Mine bønfaller Enhver om den smigrende Usandhed, at han endnu synes ung; eller den Elendige, der skjøndt fremrykket i Aar endnu styrker sig ved den Løgn, at han har Ungdommen for sig; eller den Hjælpeløse, der intet andet Værn har mod Aarene, end et afmægtigt Ønske om, at han endnu var ung. Den derimod, der kjender Tiden og Timen og Beleiligheden, for ham er vel Adskillelsen mindst paafaldende, og han er vel længst fra at have glemt sin Ungdom, hvilket endog Den har gjort, der Dag og Nat ønsker den tilbage. Om det nu skal lykkes et Menneske saaledes at blive ældre, at han intet Øieblik mærker Adskillelsen, der vil forberede en anden Art Forstaaelse, vide vi ikke; men de Fleste gaaer det vel saaledes, at som de skilles fra hvad der tilhørte Ungdommen, forlade Faderens Huus og Moderens Omsorg, skilles endnu længere fra dem, saaledes skilles de ogsaa fra Gud.

Maaskee blev han altsaa ældre, og med Aarene kom Forstand, og med Forstanden Kundskab, og med Kundskaben Græmmelse, og med den forøgede Kundskab den forøgede Græmmelse. Men som han saaledes udvikledes og dannedes, blev det Eenfoldige ham vanskeligere, og da han uden denne Veiledning vilde

raade sig selv, blev Alt mere og mere forviklet. – Maaskee valgte han Tankens Veiledning, og for ikke at skylde Nogen Noget, lod han denne saae sig selv, og den ene Tanke vikle sig ud af den anden, indtil omsider det Uendelige viste sig for ham, og bragte ham til at svimle. Jo mere han stirrede paa det, desto mere tabte Øiet Synskraft til at finde tilbage i Endeligheden. – Maaskee forblendede Lysten ham, Livet forekom ham en Spøg, og han lod Gud sørge i Himlene, medens han valgte Glæden, og lod Begeistringens forgjeves tale om Kamp og Strid, om Mod i Farer, Taalmod i Trængsler, Kjerlighed i Livet, Seier i Døden, Løn i Himmelen, medens han lod hver Dag have sin Lyst. – Maaskee adsplittede verdslig Bekymring for Føde og Klæder hans Sind, saa han hverken gjorde det Ene eller det Andet. – Maaskee underlagde han sig selv under en sørgelig Alvor, der gjorde Livet hernede til en Trældom, Gud i Himlene til en streng Herre, hans Villie til en forfærdelig Lov, og saaledes vandrede han i en Ørken uden at finde Vederqvægelse. – Maaskee var det Synd og Fortabelse, der lagde sig adskillende mellem ham og Ungdommens Tanke om Gud, og Adskillelsens Vrede syntes at gjøre en Forstaaelse umulig. Vi kunne vel udføre dette videre, men hvortil? Naar Adskillelsen er der, da er det jo ikke saa vigtigt at stirre paa Grunden som at sørge over Adskillelsen, der paa saa forskjellig Maade kan vise sig, idet de onde Dage ere komne, om hvilke Prædikeren taler, eller naar *Tilbagetog*et skal begynde. Thi som den første Bog i det gamle Testamente er bleven kaldet Fødselen, den anden Udgangen, saa kunde man vel sige, at der er en tredje Bog i Menneskelivet, som hedder Tilbagetoget. Da viser der sig en Nødvendighed af, at vende tilbage til, hvad der engang var saa skjønt, men som dog siden blev forsmaaet, forglemt, overseet, besmittet, og hvortil Enhver dog nu med en vis Beskæmmelse tager sin Tilflugt. Og Beskæmmelsen er jo billig, at han, hvilken nu end hans Vildfarelses Vei var, først forsøgte Alt, inden han besluttede sig til at vende tilbage; men var det da ikke en Velsignelse, at man havde Noget at vende tilbage til, var det ikke en Lykke, at den blinde Mand havde et Barn, der kunde lede ham! Og saaledes gaer man da en liden Stund som en blind Mand, der ledes af et Barn.

Vi dølge ikke, at den Enes Tilbagetog kan være høist forskjelligt fra den Andens, at den Enes kan være en fredeligere Gjenkomst, den Andens en Flugt, hvilken Rædselen forfølger, men det er Prædikeren som siger: tænk derfor paa Din Skaber i Din Ungdom, tænk derpaa for Tilbagetogets Skyld. Selv om Øieblikket, da det maa begyndes, er nok saa forfærdeligt, endog om et Menneske i Fjendskab med sig selv har tilintetgjort nok saa meget af hvad der laae bag ved ham: blot en Erindring af denne Tanke skal altid hjælpe ham noget. Maaskee var der Den, som bragt til det Yderste kun søgte at samle sin Forbittrelse, sin Vrede i et eneste Lidenskabens Udbrud, og søgte forgjeves hos den Kløgt, der ellers er i Forstaaelse med Livets Tomhed og Intethed, indtil han udrød: o, Verden forgaaer og dens Lyst! men see, da vaagnede dette Ord som en Erindring i hans Sjæl, og med den vaagnede en frelsende Erindring, der endnu kaldte paa ham med Ungdommens Usvigelighed: men Guds Ord varer evindeligt. Saaledes hjalp Ungdommens Erindring hvor intet Andet vilde hjælpe, saaledes hjælper den; løser den rugende Alvors Fortryllelse, saa der atter er Glæde i Himlen og paa Jorden; adspredde den travle Bekymrings Taager i gudhengiven Sorgløshed; opløser den onde Møie i stille Forundring over den mørke Tale, at haabe mod Haab; frelser den Fortvivlende fra at see Fortvivlelsen ved den Frimodighed, der Intet forstaaer, ikke Selvanklagens besnærende Paastand, men kun forstaaer Guds Barmhjertighed. Maaskee var der Den, som grundede dybt og grundede længe over det Guddommelige, medens han dog stundom selv forstod hvad han udfandt langt simplere end han udgrundede det, indtil han tilsidst, som han sad der tankefuld og grublende, smilede over sin megen Grunden ved at agte paa den Ungdommens Erindring, der tilhvidskede ham det Eenfoldige, og saaledes ved sin Indblanden forvandlede ham den skønne Alvor til en endnu skønnere Spøg. Maaskee var der Den, hvis Planer altid skaffede ham Seier og Menneskenes Beundring, medens han dog selv, naar han sammenlignede Udfaldet med Beregningen, altid opdagede en lille Mislighed, indtil han tilsidst, som han stod der streng og herskende, formildedes ved at lytte efter den Ungdommens Erindring, der nynnede det Eenfoldige for ham, og ved at slynge sig ind deri forklarede hans skønne Alvor til en endnu skønnere Spøg.

Vi prise ikke Tilbagetoget, som var dette ene Livets Betydning, som var Erindringen Alt i Livet. Formasteligen tale vi ikke ringe om den Sandhed, som den modnere menneskelige Viisdom udgrunder, eller om den Skønhed, som menneskelig Kunst frembringer, end mindre nedsætte vi Manddommens redelige Gjerning; vi tale kun om Tilbagetogets skønne Betydning for Menneskets Liv, og tale om, hvorledes det, i Ungdommen at have tænkt paa Skaberen, er Tilbagetogets frelsende Engel.

Saa lad da et Menneskes Gjerning tage ham, hvad dens er, hans Tid, hans Flid; men de fremrykkende Aar, o Gud, bevare Du en Ungdommens Erindring, der bevarer ham Ungdommens Tanke om Skaberen. Vee Den, der adskiller hvad Gud haver forenet; vee Den, der adskiller Manddommen fra sin Ungdom.

Dersom der nu var Den, hvem Betragtningen kun smerteligt mindede om hans Savn, da var det vel usømmeligt og uværdigt for en opbyggelig Tale, ja værst for den selv, om den forblev uden Deeltagelse; thi da var den ikke opbyggelig, havde ikke fundet det Almene, men var bleven bedaaret af det Tilfældige. Det er vel sjeldnere, at et Menneske i Sandhed kan føle dette Savn, og stundom maaskee skuffer han sig selv, skyder Skylden bort fra sig, holder Sjelen hen i Feighed, bedrager den ved gode Forsætter, vælger Savnets Smerte istedenfor Angerens Bedrøvelse. Hvis saa er, da tør jo Talen berolige sig. Om en Saadan ikke vil

forstaae sig selv, da haver Talen jo forstaaet ham. Var det derimod et Menneske, hvis Ungdom ingen kjerlig Omsorg havde bevaret ham, var han gaaet ud i Livet fattigere end Armodens Søn, hvem Forældrene efterlod Armod, fattigere end Den, hvem dog Faderen efterlod en Velsignelse, Moderen en Formaning, hjælpeløs, forladt, forladt af sig selv, fordi han ingen Ungdom havde havt: o der er jo dog ingen Ungdom saa gudforladt, at jo Smulerne, naar de samledes omhyggeligen saa Intet blev spildt, ved Guds Velsignelse bleve en overflødig Erstatning, og der var jo ingen Ungdom, hvor kort den end var, saa gudforglemmt, at jo Erindringen eller den dybe og inderlige Sorg efter den mægtede at forynge Den, der aldrig var ung. Thi aandeligt talt er Opfyldelsen altid i Ønsket, Bekymringens Beroligelse i Bekymringen, ligesom Gud allerede er i den Sorg, der er efter ham. Og aandeligt forstod han jo sit Savn, og aandeligt talt længtes han efter Ungdommen. I anden Forstand er Ungdommen kun Forfængelighed og Længselen efter den endnu mere Forfængelighed; »thi Skjønhed er bedragelig, og Deilighed er forgængelig« (Ordspr. XXXI, 30), og det flygtige Sind farer hen med sit stakkede Haab, og Dandsen ender, og Spøgen glemmes, og Kraften svinder, og Ungdommen er forbi, saa dens Sted ikke kjender den mere; men Ungdommens Tanke om Skaberen er en ung Rose, der ikke visner, fordi den ikke kjender Aarets og ikke Aarenes Tid, og er Barnets skønneste Prydelse, og Brudens herligste Smykke, og den Døendes bedste Pynt.